

'Sociale flexibiliteit'

'Een ander helpen'

Inhoudsopgave

Toelichting bij deze handelingssuggestie	2
Aanpak	3
<i>Leerdoelen</i>	3
<i>Pedagogische interventies</i>	4
<i>Randvoorwaarden</i>	5
<i>Suggesties voor aanpak</i>	5
<i>Verwijzing naar spellen/prentenboeken</i>	6
Achtergrondinformatie	8
Bronnen	9

Door te klikken op een regel in de inhoudsopgave, ga je direct naar de bijbehorende tekst;
Als je in de tekst klikt op een blauw pijltje ga je terug naar de inhoudsopgave.

Toelichting bij deze handelingsuggestie

Leerkrachtvragenlijst Sociale flexibiliteit

1. Sluit makkelijk een compromis met een medeleerling.
2. Staat open voor nieuwe plannen, ideeën en activiteiten.
3. Laat een eigen werkwijze of eigen idee makkelijk los.
4. Toont veerkracht.

Leerlingvragenlijst Je aanpassen als dat gevraagd wordt.

1. Ik pas mijn eigen idee aan, als een ander een goed idee heeft.
2. Ik ga overleggen, als een ander iets anders wil dan ik.
3. Ik denk ook aan wat de ander wil, als we moeten kiezen.
4. Ik verander mijn idee als een ander dat graag wil.

Onder **sociale flexibiliteit** wordt het volgende verstaan: *Sociale flexibiliteit is de vaardigheid om het eigen gedrag aan te passen op veranderende omstandigheden en situaties in het sociale verkeer.*

Onder **een ander helpen** wordt het volgende verstaan: *Helpen is handelen in het belang van een ander. Iemand helpen kan in verschillende contexten bijvoorbeeld in contact met de leerkracht, een andere volwassene of een medeleerling. Belangrijk is dat je je bewust bent van het belang van jezelf en de ander. Het is nodig dat je je in iedere situatie blijft afvragen of je met helpen echt het belang van de ander en/of jezelf dient.*

Aanpak

Leerdoelen

Bedenk vooraf: *Welk doel/welke doelen wil ik bereiken door te handelen?*

Preventief en curatief

De leerlijn met doelen uit deze handelingsuggestie kun je zowel preventief als curatief gebruiken. Wanneer je er preventief mee aan de slag wilt, kijk je welke doelen passen bij de leeftijd van de leerlingen in je groep. Je werkt gericht aan de doelen met passende activiteiten, net als je bij de cognitieve vakken doet. Daarnaast is het ook goed mogelijk om curatief met de leerlijn aan de slag te gaan wanneer je hebt gemerkt dat (een deel van) je groep uitvalt op het gebied van sociale flexibiliteit en een ander helpen.

Doel kiezen

Onderstaande leerlijn laat zien welke doelen bij welke ontwikkelingsleeftijd passen. Kies uit deze leerlijn een passend doel waar je met de groep of een individuele leerling aan wilt werken. Kijk daarbij naar wat de groep of leerling al wel beheerst en welk doel dus een passende volgende stap is.

Kijk daarnaast ook in het ZIEN! profiel naar waar de leerling/groep al goed in is. Dit kan gebruikt worden als compenserende factor(en): Welke doelen waar je aan zou kunnen werken, doen het meest een beroep op vaardigheden die een groep/leerling al meer laat zien? Daar kun je vaak het beste starten, omdat de kans op succes het grootst is als een leerling al aspecten beheerst. Voor sociale flexibiliteit kan dit sociale autonomie zijn (balans egoveerkracht) en impulsbeheersing (ruimtegevende vaardigheden).

<4 jaar	4-6 jaar	6-8 jaar	8-10 jaar	10-12 jaar
	<ul style="list-style-type: none">Helpt een ander als hij daar om vraagt	<ul style="list-style-type: none">Accepteert het als een ander niet geholpen wil worden		<ul style="list-style-type: none">Helpt medeleerlingen die hij minder aardig vindt wanneer dit gevraagd wordt

Door te klikken op een doel, ga je direct naar de aanpak die daarbij aansluit.

Aanpak

Denk eerst na over de volgende punten en baseer je aanpak op de antwoorden.

- Wil ik klassikaal of individueel aan deze ontwikkeltaak werken?
- Zie je het gedrag al wel in uitnodigende situaties? Oefen dan in niet-uitnodigende situaties. Zie je het gedrag nog vrijwel niet? Oefen dan in eerste instantie zoveel mogelijk in uitnodigende situaties.

- Denk bij je aanpak ook na over verschillen tussen jongens en meisjes. Jongens zijn meer lichamelijk ingesteld en meisjes meer verbaal. Jongens uiten hun emoties meer fysiek (duwen, stoeien). Ze hebben letterlijk en figuurlijk behoefte aan ruimte.

Pedagogische interventies

Bedenk bij bovenstaande doelen: *Wat vraagt dit van mij als leerkracht?*

Sociale flexibiliteit voor deze groep is laag. Het kan zijn dat je zelf als leerkracht ruimtenemend gedrag laat zien: ben je zo duidelijk en consequent, dat er voor leerlingen geen reden is om flexibiliteit te tonen? Of ben je iemand die zich snel aanpast aan wat er in de klas op je afkomt en in hoge mate sociale flexibiliteit laat zien? Kijk goed wat de individuele leerlingen nodig hebben. Wanneer je weet dat een kind moeite heeft met jouw hoge mate van sociale flexibiliteit, kan het wenselijk zijn om meer structuur te bieden en dus minder flexibel te zijn.

Er zijn vijf pedagogische vaardigheden die je als leerkracht kunt inzetten om problemen te voorkomen en aan te pakken. Dit zijn:

- Leiding geven en grenzen stellen
- Monitoring: balanceren tussen ruimte nemen en ruimte geven
- **Positieve betrokkenheid tonen**
- **Positieve bekrachtiging geven**
- Leren problemen oplossen

Voor kinderen met lage sociale flexibiliteit kun je werken aan de volgende vaardigheden bij het helpen van een ander.

Positieve betrokkenheid tonen: zorg voor een veilige omgeving voor de leerlingen, waarin een goede sfeer heerst en de leerlingen weten dat ze erbij horen. Toon als leerkracht interesse in je leerlingen door bijvoorbeeld (informeel) een gesprek aan te gaan. Wees een rolmodel en laat gedrag zien dat je ook van je leerlingen verwacht. Help de leerlingen als ze daarom vragen, maar accepteer het ook als anderen geen hulp nodig hebben. Wanneer er een goede sfeer in je klas hangt en kinderen ervaren dat het fijn is wanneer je geholpen wordt, zullen zij dit gedrag over gaan nemen.

Positieve bekrachtiging: Leerlingen die het moeilijk vinden om zich flexibel op te stellen, hebben baat bij positieve feedback. Geef een compliment wanneer je ziet dat een leerling een ander helpt. De leerling wordt zo bevestigd in zijn gedrag. Maak het compliment specifiek, door het gedrag van de leerling te benoemen, bijvoorbeeld 'ik zie dat jij de ander heel goed aan het helpen bent met rekenen. Super!'. Benoem de stappen die al goed gaan, wanneer een leerling het lastig vindt om zich flexibel op te stellen, bijvoorbeeld wanneer hij boos wordt als een ander zijn hulp niet wil aanvaarden. Dit kunnen hele kleine stappen zijn, maar zorgen er wel voor dat de leerling gemotiveerd blijft om het nog eens te proberen.

Randvoorwaarden

Bedenk: *Welke zaken moeten op orde zijn, voordat ik aan een doel kan werken?*

Voordat er een proces plaats kan vinden, zijn er eisen waaraan voldaan moet worden. Zo zijn welbevinden en betrokkenheid vaak voorwaardelijk voordat aan de ZIEN! dimensies gewerkt kan worden. Hoe staat het hiermee in jouw klas?

Welke zaken moeten bij de leerlingen op orde zijn, waar je niet zonder kunt omdat een nieuwe aanpak anders niet werkt? Denk aan de behoeftenpiramide van Maslow: zijn de lichamelijke behoeften vervuld, en voelen kinderen zich veilig en zeker in de klas? Pas daarna kan aan de behoefte voor sociaal contact voldaan worden.

Zorg ook dat het klassenmanagement op orde is: kies een klasindeling die past bij de werkvormen die je toepast en die aansluit bij de vaardigheden van de leerlingen. Zorg voor duidelijke regels en hanteer ze consequent. Zorg voor activiteiten die uitdagen/in de zone van naaste ontwikkeling zitten en tegelijk ook haalbaar zijn.

Suggesties voor aanpak

Bedenk bij het kiezen van een suggestie: *Welke aanpak past bij het doel dat ik gekozen heb?*

Bij elke suggestie staat voor welke ontwikkelingsleeftijd de activiteit geschikt is, maar vaak kan het met kleine aanpassingen ook bij oudere/jongere kinderen toegepast worden. De activiteiten zijn vaak klassikaal, maar kunnen individueel gemaakt worden door als leerkracht die ene leerling in de gaten te houden en extra te stimuleren. Denk bij elke activiteit na over wat deze van jou vraagt wat betreft pedagogische interventies.

Helpt een ander als hij daarom vraagt (4-6 jaar) – een ander helpen

Leer de kinderen om elkaar te helpen. Spreek met elkaar af dat je eerst 3 leerlingen vraagt om je te helpen, voor je naar de juf komt. Dit kan tijdens het opruimen, jas aandoen of omkleden voor gym. Stimuleer de kinderen om telkens iemand anders te vragen (kijk om je heen wie beschikbaar is) en niet de hele tijd de kinderen die het al lang kunnen vragen. De activiteit zal hierdoor langer duren, maar de kinderen leren zo wel elkaar te helpen.

- Bespreek met ze wat je vraagt aan een ander als je hulp nodig hebt ("wil je me helpen?") en wat je moet doen als iemand om hulp vraagt.

Accepteert het als een ander niet geholpen wil worden (6-8 jaar) – omgaan met een 'nee'

Dit doel heeft te maken met het leren omgaan met een 'nee'. Bespreek in de klas wat je kunt doen wanneer je iemand hulp biedt, maar dit niet geaccepteerd wordt. Bedenk een

aantal manieren om hier mee om te gaan (bijvoorbeeld vragen wat de reden is, weglopen, het even later nog een keer proberen).

- Verdeel de klas in groepjes. Geef elk groepje hetzelfde probleem dat ze moeten uitspelen. Ze mogen zelf bedenken hoe ze het oplossen en hoe het afloopt.

Helpt medeleerlingen die hij minder aardig vindt wanneer dit gevraagd wordt (10-12 jaar) – tafelgroepjes

Kinderen zijn snel geneigd om alleen hun vrienden te helpen, maar toch kan het goed zijn om ook eens iemand te helpen die je minder aardig vindt/denkt te vinden. Om de leerlingen te laten merken dat het goed is om ook eens met een ander samen te werken, kun je er voor kiezen om regelmatig van tafelgroepjes te wisselen.

- Wissel na elke vakantie van groepjes, of kies een ander vast moment zoals de eerste van de maand.
- Maak zelf de groepjes of laat de kinderen kiezen. Je kunt het ook deels in de hand houden door bijvoorbeeld één jongen en één meisje aan te wijzen die er allebei nog 1 leerling bij kiezen. Laat ze leerlingen kiezen naast wie ze nog niet hebben gezeten.
- Maak ook duidelijke afspraken voor wanneer het niet goed gaat. Bijvoorbeeld: na 3 waarschuwingen zitten alle leerlingen apart. Je zou hier ook het Taakspel voor kunnen gebruiken (<http://www.taakspel.nl/>).
- Gebruik veel coöperatieve werkvormen in de klas. Zo worden ze verplicht om samen te werken en leren ze elkaars kwaliteiten kennen.

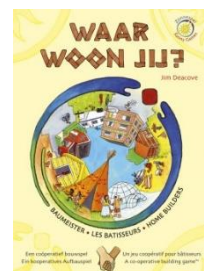
Verwijzing naar spellen/prentenboeken

Bedenk: *Hoe kan ik materialen inzetten om te werken aan de leerdoelen?*

Het inzetten van spellen/prentenboeken kan een effectieve bijdrage leveren bij het werken aan sociale flexibiliteit binnen het helpen van een ander. Hieronder volgen twee suggestie. Gebruik dit ter inspiratie en kijk wat er op jouw school aanwezig is.

Coöperatief spel 'Waar woon jij?' / uitgeverij: Earth Games / aantal spelers: 1-8 / geschikt voor: onder-, midden- en bovenbouw / duur: 10 à 20 minuten.

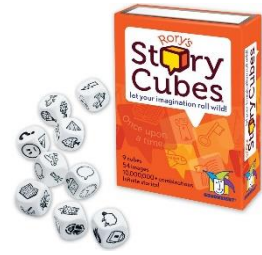
In wat voor huis wil jij wonen: een iglo, een tipi, een woonboot of juist een rijtjeshuis? Samen bouwen de leerlingen huizen van over de hele wereld. Tijdens het bouwen kunnen aardbevingen, bosbranden, stormen en overstromingen de huizen beschadigen.

Dit spel is (door verschillende spelregels) geschikt voor alle leeftijden. Het past daarnaast heel goed binnen het vak wereldoriëntatie en werkt aan sociale vaardigheden. De leerlingen moeten samen beslissingen nemen, dus je moet elke andere leerling met wie je het spel speelt, helpen. Er is telkens wel één leerling aan de beurt die de actie mag uitvoeren. Wanneer deze leerling niet geholpen wil worden, moet een leerling ook flexibel gedrag kunnen laten zien en dit accepteren.

Spel 'Story cubes' – verteldobbelstenen / uitgeverij: Earth Games
/ aantal spelers: 1 of meer / geschikt voor: onder-, midden- en
bovenbouw / duur: variabel.

Gooi de 9 dobbelstenen en maak alleen of samen een verhaal met de afbeeldingen op de dobbelstenen. De dobbelstenen geven je ontelbare combinaties om verhalen te creëren. Het stimuleert fantasie en geeft veel plezier.

Laat de leerlingen samen een verhaal maken, door bijvoorbeeld één voor één een zin te bedenken. Voor leerlingen met weinig sociale flexibiliteit is het goed om van tevoren te bespreken wanneer je helpt en wanneer niet (bijvoorbeeld alleen als de ander dit vraagt). Met dit spel werk je ook aan doelen uit andere ontwikkeltaken van sociale flexibiliteit (bijvoorbeeld het samenwerken/samenspelen: afstemmen in je spel op de ander en het accepteren van de inbreng van een ander)

Er zijn meer spellen en prentenboeken die erg geschikt zijn voor het oefenen van de leerdoelen. Kijk voor een volledig overzicht in ParnasSys onder informatief, onder het kopje 'Sova-methoden/materialen/prentenboeken'. Per spel is aangegeven welke doelgroep het spel voor is bedoeld en aan welke ZIEN! vaardigheden je met het spel kunt werken.

Achtergrondinformatie

Deze handelingssuggestie gaat om sociale flexibiliteit binnen een ander helpen.

Sociale flexibiliteit is in feite de vaardigheid van het 'loslaten'. Bij loslaten kan gedacht worden aan het loslaten van eigen ideeën, plannen en dergelijke, omwille van het feit dat er bijvoorbeeld prioriteit gegeven moet worden aan een andere activiteit. Een kind dat deze vaardigheid beheerst kan zich aanpassen aan de leefwereld. Het staat open voor ideeën van een ander en kan het eigen idee daarop aanpassen. Het kind kan tot een compromis komen.

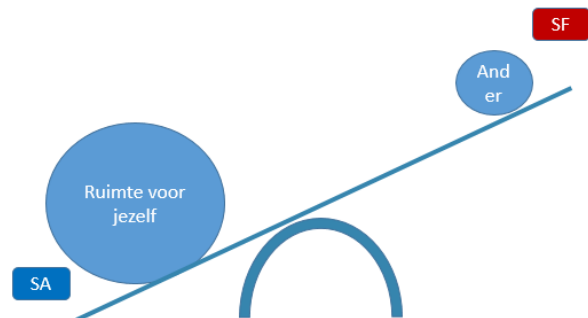
Sociale flexibiliteit beïnvloedt de kwaliteit van de interacties met anderen. Een kind dat sociaal flexibel is, is in staat om in te spelen op sociale situaties (De Niet, 1993). Het kan zich makkelijk aanpassen en afstemmen op de omgeving.

Voor de ontwikkeltaak 'een ander helpen' betekent een gebrekkige sociale flexibiliteit dat in situaties waarin het kind hulp toont, er weinig afstemming is op de manier waarop of het moment waarop de hulp wordt geboden. De relatie met andere kinderen komt hierdoor onder druk te staan (Bokhorst, Goossens, Bruinsma & Van Boxtel, 2001).

Relatie met andere ZIEN!-dimensies

- Sociale autonomie

Een kind met een beneden gemiddelde of lage score op Sociale flexibiliteit én een bovengemiddelde of hoge score op Sociale autonomie weet vaak heel goed wat het wel en niet wil, en is geneigd daar erg aan vast te houden. Dat verklaart de bovengemiddelde tot hoge score op Sociale autonomie. Het betekent dat het kind weinig veerkracht toont: het komt star over. Het kan goed vasthouden aan zijn eigen ideeën of voorkeuren, maar kan niet goed inschatten wanneer het goed is om eigen ideeën los te laten. Dat betekent dat het kind weinig ruimte geeft aan een ander. 'De wip' is niet in evenwicht.

- Inlevingsvermogen

Bij kinderen die weinig sociale autonomie laten zien, is nogal eens te zien dat ze een lage of beneden gemiddelde score op Inlevingsvermogen hebben. De score op Inlevingsvermogen moet meegewogen worden bij het kiezen van de juiste aanpak. Inlevingsvermogen wil zeggen dat je je kunt verplaatsen in de ander. Het is als het ware de sociale antenne. De kwaliteit van het sociale contact met anderen wordt in belangrijke mate beïnvloed door de vaardigheid je in te kunnen leven in en af te kunnen stemmen op die ander. Dankzij ons inlevingsvermogen zijn we ook in staat om sociale situaties te begrijpen. Sociale leerbaarheid wordt sterk bepaald door Inlevingsvermogen. Als een kind zich in kan leven in een ander, zal het waarschijnlijk ook gaan bedenken dat het aangenaam is wanneer het zich soms flexibel opstelt. Heeft het kind naast een beneden gemiddelde of lage score op Sociale flexibiliteit ook een beneden gemiddelde of lage score

op Inlevingsvermogen, overweeg dan of het niet beter is om (ook) in te steken op het vergroten van het inlevingsvermogen.

Bronnen

Broer, N.A., Haverhals, B., & Bruin, H.L. de (2012). *Verantwoording pedagogisch expertsysteem ZIEN! Voor het primair onderwijs!* Gouda: Driestar educatief.

Bokhorst, J., Goossens, F.A., Bruinsma, C. & Boxtel, H.W. van (2001). Perceptie van agressief, teruggetrokken en prosociaal gedrag door jonge kinderen. *Pedagogiek*, 21, 50-67.

Niet, P. de (1993). *Het handelen van de leerkracht in leerlinggericht onderwijs*. Amersfoort: Acedemische uitgeverij.